

УДК 811.112.2'38 (045)

Н. Г. Ходаковська,
кандидат філологічних наук, доцент
(Київський національний лінгвістичний університет)
khodakn@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9493-7261

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ПОЕТІВ-СИМВОЛІСТІВ

Статтю присвячено аналізу лексико-стилістичних засобів та їх ролі у поетичному мовленні німецьких поетів-символістів: Стефана Георга, Гуго фон Гофманстала та Райнер Марії Рільке. Визначено та охарактеризовано основні лексичні засоби, що посилюють емоційну виразність поетичного мовлення поетів-символістів. Представлена інтерпретація лексичних засобів з точки зору стилістики. Розглядаються лексико-стилістичні засоби поетичного мовлення, такі як метафора, метонімія, порівняння та епітет.

Ключові слова: лексико-стилістичні засоби, метафора, метонімія, порівняння, епітет, поетичне мовлення.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. В зв'язку з підвищеною зацікавленістю до досліджень функціонування мовних засобів в різних сферах мовленнєвої діяльності все частіше лексичні одиниці вивчаються з точки зору їх стилістичної значимості. Це цілком закономірно, оскільки об'єктом лінгвістичного стилістичного аналізу є мова в процесі її функціонування. Творчість поетів – майстрів художнього слова – відіграє визначну роль у розвитку будь-якої національної літературної мови. Усвідомлення ролі відомих поетів в історії літературної мови є однією із важливих завдань дослідження поетичного мовлення. Загальною проблемою є дослідження мовлення художньої літератури, позначене підвищеною емоційністю та образністю, насичене стилістичними засобами. Поетичне мовлення (мовлення художньої літератури) характеризує своєрідність певного літературного напрямку. Символізм – напрям у поезії, який використовує художній символ замість образу, що відтворює певне явище. Поети – символісти розуміли поета як божество, оскільки він інтуїтивно відчував шлях до істини. А інтуїція ототожнювалася з містичним прозрінням, бо за її допомогою поет пізнавав правду. Заглиблюючись у світ духовних переживань особистості й шукаючи "одвічну істину", поети-символісти використовували такі лексико-стилістичні засоби, як метафора, метонімія, порівняння, епітет.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми свідчить про значний інтерес лінгвістів до поетичного мовлення поетів різних епох. Теоретико-методологічним підґрунтям для вивчення поетичного мовлення поетів-символістів є праці В. фон Гумбольдта, О. О. Потебні, В. В. Виноградова, Г. О. Винокура, Ю. М. Лотмана, Р. О. Будагова, Р. Барта, Г. Г. Гадамера, Я. Мукаржовського, Р. Якобсона та багатьох інших. Проблеми поетичної мови та тісно пов'язаних з нею понять поетичності та поетики аналізувалися в роботах таких дослідників, як Ю. М. Тинянов, В. Б. Шкловський, Я. Славінський, В. П. Григор'єв, С. Ф. Гончаренко, В. Шмідт, І. І. Ковтунова. У цих дослідженнях розглядаються основні риси поетичної мови, надається характеристика поетичної функції, визначається підхід до поняття поетичності.

Впродовж минулого століття і дотепер поетичне мовлення поетів-символістів перебуває у фокусі літературознавчих (Л. Н. Сорокіна, О. В. Елісеєва, В. Г. Адмоні, А. Г. Березіна) та власне лінгвістичних студій (О. М. Черевченко, І. П. Черкасова, Г. М. Засєєва).

Спеціальні ж лінгвістичні дослідження лексико-стилістичних засобів поетичного мовлення німецьких поетів-символістів у сучасному мовознавстві фактично відсутні.

Мета дослідження полягає у висвітленні та аналізі лексико-стилістичних мовних засобів поетичного мовлення німецьких поетів-символістів. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань:** виявлення лексико-стилістичних засобів в ліриці німецьких поетів-символістів Стефана Георга, Гуго фон Гофманстала, Е. М. Рільке; інтерпретація віршів з точки зору стилістичної значимості. Матеріалом дослідження слугували вірші Стефана Георга "Mein garten ...", "Der Herr der Insel", "Komm in den totgesagten park...", "Der Mensch und der Drud"; Гуго фон Гофманстала "Die Ballade des äußeren Lebens", "Vorfrühling", "Reiselied", "Über Vergänglichkeit", "Mache freilich ..."; Е. М. Рільке "Das Portal", "Der Dichter", "Blaue Hortensie", "Die Sonette an Orpheus", "Römische Fontäne", "Das Karussell", "Archaischer Torso Apollos", "Duineser Elegien".

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. "Поетичне мовлення – це мовлення віршів, яке досягло такого рівня структурно-змістової організації, на якому забезпечується поетична комунікація" [1: 40]. Семантичний та емоційно-експресивний потенціал

авторських новотворів досить великий, цим пояснюється їх активне вживання у поетичному (віршованому) мовленні.

Мова поезії є досить широким полем для вивчення, оскільки поети використовують велику кількість різноманітних лексичних мовних засобів.

Мовні засоби виразності традиційно називають риторичними фігурами. Це такі стилістичні звороти, метою яких є посилення виразності мовлення. Риторичні фігури роблять мовлення розмаїтим і яскравішим, а значить, привертають увагу читача, збуджують в ньому емоції, примушують замислитися. Під риторичними фігурами, або стилістичними прийомами, ми розуміємо способи, шляхи і моделі "оживлення" мови. З часів виникнення літератури існували різні класифікації і дефініції стилістичних фігур, а їх кількість доходила до сотні. І. В. Арнольд розрізняє зображувальні (засоби образності / тропи) і виразальні засоби (фігури мовлення) мови. Засоби образності – це такі типи переносного вживання слів як **порівняння**, **метафора**, **метонімія**, **епітет** і т.д. До виразальних засобів за І. В. Арнольд належать особливі синтаксичні структури, такі як інверсія, риторичне питання, паралельні конструкції, повтор, контраст. Найбільш характерними засобами образності для символізму є **порівняння**, **метафора** та її **види**, **метонімія**, **епітет** [2].

Серед всіх тропів метафора відрізняється своєю експресивністю, володіє необмеженими можливостями зближення різних предметів і явищ, по-новому усвідомлює предмет, метафора здатна розкрити його внутрішню природу.

Варто зазначити, що стилістичні засоби (тропи), на відміну від виразальних засобів, не є мовними феноменами. Вони формуються у мовленні і більшість з них, як правило, поза контекстом не існує. Відповідно до принципів їх утворення стилістичні засоби поділяють на три типи: фонетичні, лексико-семантичні та синтаксичні. В основному всі стилістичні засоби є результатом переосмислення значення слів, словосполучень і синтаксичних структур, що дозволяє одиницям мови набувати додаткових значень та стилістичної цінності [3].

Тропи – основа художнього (поетичного) мовлення, якраз завдяки їм поет може побачити і підкреслити нові, неочікувані зв'язки світу. Ще Аристотель писав, що неможливо навчити поета створювати метафори, це ознака таланту, оскільки для створення вдалої метафори необхідно помічати несподівані риси подібності [4].

Тропи досить поширені в поезії, покликані не лише індивідуалізувати мовлення автора, а й збагатити його емоційними нюансами, увиразнити художнє зображення.

В загальному (лінгвістичному) розумінні слова тропи – це слова і висловлення, які вживаються в переносному значенні. Найпростішим видом тропу є **порівняння**. Точно кажучи, називати порівняння тропом не зовсім коректно, значення слів у порівняння не змінюється, але традиційно, будь-яке порівняння відносять до тропів. Розрізняють порівняння логічні і образні. Логічні порівняння характерні для наукового, офіційно-ділового та розмовного стилів. Вони додають до предмета нову інформацію. Образне порівняння охоплює одну якусь найвиразнішу ознаку, часом несподівану, і робить її основною, ігноруючи всі інші [5: 359].

Лірика поетів-символістів багата на порівняння, наприклад, у Гуго фон Гофманстала є такі порівняння: "*Herüberglitt aus einem kleinen Kind / Mir wie ein Hund unheimlich stumm und fremd. So eins mit mir als wie mein eignes Haar*" [6: 252]. "*Und da sitzen sie wie zu Hause, / Leichten Hauptes und leichter Hände*" [6: 253]. "*Das Innerste ist offen ihrem Weben / Wie Geisterhände in versperrtem Raum*" [6: 253].

У ранній ліриці Е. М. Рільке намагається повністю відмовитися від повсякденності, оскільки його ідеалом є "*leise Tage und Träume bauen*". У віршах цього періоду панує атмосфера сну, мрії, тут повністю стерті межі між реальним та уявним. Головним джерелом художньої творчості поета є інтуїція, осявання. Прикладами можуть слугувати такі порівняння: "*Träume scheinen mir wie Orchideen*" [7: 42], "*und leise rieseln seine Töne / wie Blütenregen in das Land*" [7: 43], "*In den weißen Wiesenquellen lallt es / wie ein Stammeln kindischen Gebets*" [7: 46], "*Er treibt der Wind im Winterwalde / die Flockenherde wie ein Hirt*," [7: 47], "*Du musst das Leben nicht verstehen, / dann wird es werden wie ein Fest*" [7: 56], "*Ich möchte werden wie die ganz Geheimen.*" [7: 57]. Е. М. Рільке намагався відшукати найбільш точні, виразальні засоби (слова), відмовляючись від зовнішніх прикрас і досягав точної відповідності художньої форми змісту поетичного висловлення.

Для Е. М. Рільке характерно прагнення до ієратичного (священного, жрецького) символу. Він набагато стриманіше С. Георге, але світогляд, ієратичність роблять його представником символізму.

Широко використовує порівняння і С. Георге з метою художнього зіставлення одного предмета з іншим: "*Der früchte nimmer gebrochene läste / Glänzen wie lava im pinien-hain.*" [6: 243]; "*wenn er seine flügel / Gefärbt wie mit dem saft der Tyrer-schnecke*" [6: 244]; "*Die wehende saat ist wie gold noch*" [6: 245].

Стефан Георге – одна із значних культурних фігур сучасної Німеччини, який поєднував естетизм з світоглядом. Він вимагав, щоб символ здійснювався у всіх сферах життя, думки і творчості. Аналізуючи лірику Стефана Георге, ми помітили, що поет відмовився від правил написання іменників з великої

літери та від певних граматичних правил. Поет вважає, що між речами не існує меж, що речі повинні проникати один в одного. Він був першим, хто назвав вірші єдиною художньою формою літератури.

Порівняння використовуються в ліриці поетів-символістів з метою посилення її образності, створення яскравих образів і вирізнення будь-яких істотних ознак предметів або явищ, а також з метою виявлення авторських оцінок і емоцій.

Метафора – це приховане порівняння, коли одна частина порівняння виступає замість іншої. Те, що метафора є прихованим порівнянням, визнається всіма лінгвістами, розбіжності викликає тільки питання, що повинно бути прихованим. Деякі вчені вважають, що достатньо прибрати слово-зв'язку, і із порівняння отримуєш метафору. Важливим критерієм різниці між порівнянням і метафорою є те, що в порівнянні увиразнюється схожість, а в метафорі – подібність двох предметів. З цього приводу Н. Д. Арутюнова пише, "якщо в класичному випадку порівняння тричленно (А подібно з Б за ознакою С), то метафора в нормі двочленна (А є Б)" [4: 28].

Вірші поетів-символістів багаті на метафори. У вірші Е. М. Рільке "Das Portal" споруда, якій належить цей портал (собор) ототожнюється з живим організмом: портал як вуха споруди, що дослуховуються до стогону народу, його смутку. Собор – це місце, куди приходять люди, з тим щоб залишити тут свою тугу, печаль "*waren sie einst die Muschel eines Ohres / und fingen jedes Stöhnen dieser Stadt*" [7: 190], просити вибачення у бога. У вірші "Der Dichter" поет використовує персоніфікацію, щоб підкреслити швидкоплинність життя, "*Du entfernst dich von mir, du Stunde / Wunden schlägt mir dein Flügelschlag / Allein: was soll ich mit meinem Munde? / mit meiner Nacht? Mit meinem Tag?*" [7: 195], час набуває образу птаха, який відлітає в далечінь. Темі скороминучості, перебіжності присвячено вірш "Blaue Hortensie", де сухі, матові і без блиску квіти гортензії, вже не блакитного кольору "*So wie das letzte Grün in Farbentiegeln / sind diese Blätter, trocken, stumpf und rauh / hinter den Blütenolden, die ein Blau / nicht auf sich tragen, nur von ferne spiegeln*" [7: 195–196] відображають колір від інших предметів "*und wie in alten blauen Briefpapieren / ist Gelb in ihnen, Violett und Grau*" [7: 196]. Оскільки блакитний колір має переносне значення "*Sie spiegeln es verweint und ungenau, / als wollten sie es wiederum verlieren, /*" [7: 196], то стає зрозумілим привласнення автором кольорів людської якості. Квіти сумують за втраченим життям.

У вірші "Die Sonette an Orpheus" представлено алегоричний образ зими. Зима у вірші – це вчитель весни, виступає в образі старця з білою бородою. Цей стилістичний прийом надає ліричному твору казкового відтінку "*Frühling ist wiedergekommen / Die Erde ist wie ein Kind, das Gedichte weiß*"; / "**Streng war ihr Lehrer. Wir mochten das Weiße an dem Barte des alten Manns**" [7: 306].

Гуго фон Гофмансталь розуміє метафору не як просте перенесення значення, а як перенесення змісту з сфери містичного в сферу мови за допомогою магічних здібностей поета. Основним моментом виникнення образної метафори у Г. фон Гофмансталя є осяяння. В цьому надприродному стані поета формується метафора, тобто метафора виникає з "серця речей", а виявлені в ній ідеї набувають словесного висловлення, запозиченого з "зовнішнього життя". У своєму "внутрішньому" образі поетичне слово може бути схожим на повсякденне. Слова у Г. фон Гофмансталя – "запечатані слова". На думку поета вони виявляються як "судини божого святого духу, правди" [8: 390]. Поет вибирає будь-який об'єкт і проникає в його потаємний зміст. "Все, що є, існує, життя (буття) і значення утворюють єдність; отже, все буття і є символом" [8: 391]. У вірші "Die Ballade des äußeren Lebens" слово "вечір" – у молодого поета є символом, який лише віддалено слугує виявленню життєвих явищ: швидкоплинності, мудрості; символ набуває багатозначності, і як висновок – неясності. Символ "вечір" в даному вірші означає згасання, відмирання і мудрість. Символ на думку автора є втіленням загального в єдине. Отже, символ у Г. фон Гофмансталя – це безглузде існування світу; особливо чітко це представлено за допомогою метафор в "Terzinen über Vergänglichkeit", "*Noch spür ich ihren Atem auf den Wangen: / Wie kann das sein, dass diese nahe Tage Fort sind, für immer fort, und ganz vergangen? Als dass man klage: / Dass alles gleitet und vorüberirnt*" [6: 252]. У вірші "Manche freilich ..." поет зображує людство як одну людину, як нерозривну єдність, тобто всі ми завжди разом – хто є, був і буде. Цю думку поет підкріплює метафорами "*Doch ein Schatten fällt von jenen Leben / In die anderen Leben hinüber, / Und die leichten sind an die schweren / Wie an Luft und Erde gebunden*:", "*Noch weghalten von der erschrockenen Seele / Stummes Niederfallen ferner Sterne*" [6: 253].

Епітет як різновид тропа вивчали багато видатних науковців: О. В. Веселовський, В. С. Ващенко, В. В. Виноградов, В. М. Жирмунський, О. О. Потебня.

Епітети – це художні визначення, які виділяють властивості, якості, істотні сторони, ознаки, передають враження, ставлення автора; завдають настрої; створюють образ; характеризують, оцінюють. Головна функція епітета в ліриці – прикрашальна, цей троп викликає в уявленні читача суцільну картину предмета або явища, створює образ. Стилістична функція епітета – створення художньої виразності, яка поєднується з позитивною або негативною оцінкою.

В нашому дослідженні ми будемо керуватися визначенням епітета за Е. Різель і Е. Шендельс, які розуміють епітет "як різновид визначення, обставини або звертання, яке відрізняється від звичайного

визначення переносним характером слова та наявністю в ньому експресивності, за допомогою якої характеризується ставлення автора до предмету оповіді" [9: 238]. Е. Різель і Е. Шендельс розрізняють такі види епітетів: конкретні (*sachlich-konkretisierende*), емоційно-оцінні (*emotional-bewertende*), постійні (*stehende*), неочікувані (*unerwartete*), улюблені (*Lieblingsepitheta*), тавтологічні (*tautologische*) [9: 238–244].

Розглянемо ці види епітетів на матеріалі віршів німецьких поетів-символістів. Конкретні епітети можна зустріти не тільки в будь-яких видах усного та писемного мовлення, але й в художньому мовленні. Завдяки використанню поетами конкретного епітета у свідомості читача виникає уявлення про колір, форму, звук, запах і т.д. Ступінь образності конкретного епітета залежить від контексту.

У С. Георге є такі конкретні епітети "*grauer schein*" (сіре сяйво), "*staubige dünste der mandel-öle*" (густих мигдаль) та емоційно-оцінні епітети "*verborgene höhle*" (прихована печера), "*leblose vögel*" (мертві птахи): неочікуваний оцінний епітет "*dunkle grosse schwarze blume*" (темна, велика, чорна квітка) [6: 243]. У цьому вірші поет відтворює простір похмурого світу поетичної фантазії. Символом цього світу є "темна, велика, чорна квітка", яка поєднує в собі холодне удавання уявного світу (чорних квіток не існує) і непроглядну самотність ліричного героя. Чорний колір вважається символом трагізму і смутку. Думка про те, що спокутувати вину можна лише жертвою, висловлена поетом у вірші "Der Herr der Insel" за допомогою конкретних епітетів "*edle steinen*" (самоцвітне каміння), "*schwerer, niedrer flug*" (важкий, низький політ), "*dunkle wolke*" (темна хмара), "*die weissen segel*" (білі вітрила), "*die grossen schwingen*" (великі крила); емоційно-оцінних епітетів "*kühler windhauch*" (холодний подих вітру), "*die süsse stimme*" (солодкий голос), "*goldene federn*" (золоті крила), "*goldene funken*" (золоті іскри), "*gedämpfte schmerzeslauten*" (приглушені звуки болю) [6: 244]. Поетичний епітет *золотий* передає не тільки колір, а й лірично-романтичне уявлення поета про світ.

Функція епітета як образного поетичного визначення є різноманітною. Практично в кожному вірші Г. фон Гофмансталь використовує епітет, який допомагає читачу краще побачити зображуваний предмет, виразніше представити асоціацію. В його поезії зустрічаються конкретні епітети "*kahle Alleen*" (голі алеї), "*starke Schwingen*" (сильні крила), "*steigt aus blumigem Gelände*" (з квіткової місцевості), "*aus einem kleinen Kind*" (з маленької дитини) [6: 251], "*mein eignes Haar, meine Lider*" (моє власне волосся, мої повіки) [6: 253]. Але поет надає перевагу емоційно-оцінним епітетам, таким як, "*seltsame Dinge*" (дивні справи), "*dämmernde Röte*" (невизначне почервоніння), "*durch flüsternde Zimmer*" (повз кімнату, яка шепоче) [6: 250], "*Früchte spiegelnd ohne Ende*" (нескінченно віддзеркальні плоди), "*die alterslosen Seen*" (озера, які не старіють), "*die leichten Winde*" (легкі вітри) [6: 251]. В період розквіту поезії Гуго фон Гофманстала, основною темою його ліричних творів стає таємниця світу, а також незбагненність руху часу, сутність життя та смерті. Якраз *смерть* як найстрашніша загадковість буття є основною у вірші "Manche freilich ...". Явище зовнішньої дійсності сприймається поетом як символ, який вказує на таємницю. Для розкриття таємниці смерті поет використовує, як правило, емоційно-оцінні епітети: "*das verworrene Leben*" (безпутне життя), "*erschrockene Seele*" (злякана душа), "*stummes Niederfallen ferner Sterne*" (безмовне падіння далеких зірок), "*ganz vergessener Völker Müdigkeiten*" (забуті народів утоми), "*schlanke Flamme oder schmale Leier*" (стрункий спалах або вузькі ліри) [6: 253]. Світ в поетичних творах автора постає в двох вимірах: зовнішні явища природи, життя і смерть, і прихований зміст зовнішніх явищ. Таке розуміння світу притаманне німецьким поетам-символістам.

Для лірики Е. М. Рільке характерні всі види епітета. Для опису природи, а точніше римських фонтанів, у вірші "Römische Fontäne" поет послуговується конкретними епітетами "*alter runder Marmorrand*" (старий, округлений мармуровий край), "*unbekannter Gegenstand*" (незнайомий предмет), "*schöne Schale*" (чудова чаша) [6: 254]. У вірші "Das Karussell", навпаки, надає перевагу емоційно-оцінним епітетам "*bunte Pferde*" (строкаті коні), "*das atemlose blinde Spiel*" (сліпа, задихана гра), "*und manchesmal ein Lächeln, ein seliges*" (блаженна усмішка) [6: 255].

В циклі "Duineser Elegien" поет стверджує, наскільки суттєвим є "існування людини та життя взагалі. Е. М. Рільке пише в елегіях про важливі моменти в житті будь-якої людини: про безтурботне дитинство, одвічне кохання, смерть. В будь-якому випадку, ліричний герой в елегіях – це поет, але поет розгублений, скорботний. Символами в елегіях є образи ангелів, але вони недоступні; їх присутність свідчить про недосконалість людини: "*ein jeder Engel ist schrecklich*". Але цей парадокс поет підкреслює, вживаючи неочікуваний епітет. Для увиразнення теми людської приреченості, смерті поет використовує емоційно-оцінні епітети "*das Schöne als des Schrecklichen Anfang*" (красота як страшний початок), "*dunkler Schluchzer*" (глухе, невизначне схлипування), "*das verzogene Treusein einer Gewohnheit*" (хибна вірність звичці), "*die erweiterte Luft*" (розширене повітря), "*die großen fremden Gedanken*" (великі, чужі думки), "*ihr berühmtes Gefühl*" (її відоме почуття), "*die erschöpfte Natur*" (виснажена природа), "*diese ältesten Schmerzen*" (ці старі страждання), "*die ununterbrochene Nachricht*" (безперервне повідомлення), "*versprechende Dingen*" (обіцяні справи), "*die ewige Strömung*" (вічна течія), "*erschrockener Raum*" (злякана кімната) [6: 256–259].

Художник слова за допомогою різних засобів привертає увагу читача на предмет, явище, розкриваючи внутрішню форму зображуваного як естетичної цінності. Особливим засобом образного зображення, який потребує творчого осмислення предмета і який спричиняє естетичне переживання є метонімія. **Метонімія** – це троп, образний переносний вираз, в якому предмет замінюється іншим, але не за подібністю, а за суміжністю і реально існуючими між ним зв'язками [5: 443].

Метонімію часто розглядають як різновид метафори, але між ними існують суттєві відмінності: при метафоричному переносі назви зіставлених предметів повинні бути обов'язково подібними, а при метонімії такої подібності немає; метафору легко перетворити на порівняння, метонімію – ні [10: 136].

У ліричному тексті метонімія цікава тим, що ніби висвітлює найважливіше слово, фокусує на ньому увагу. У віршах С. Георга чітко відчувається пригніченість, меланхолія, зосередженість та безнадійність поета, зображена за допомогою метонімії: "**Mein garten bedarf nicht luft und nicht wärme**" [6: 243], "**Die Fischer überliefern**", "**Die freunde des gesanges näher schwammen**", "**Gescheiterte nur hätten ihn erblickt**" [6: 244], "**Dort nimmt das tiefe gelb das weiche grau**" [6: 245], "**Aus buschig krausem kopfe lugt ein horn ...**" [6: 246], "**Vertrocknet bald dein nötigstes: der quell**" [6: 246], "**Dein schlimmstes weisst du selbst nicht: wenn dein sinn**" [6: 247].

Неабияку роль відіграє метонімія у поезії Гуго фон Гофмансталя: "**an dämmernder röte / flog er vorbei**" [6: 250], "**Dies ist ein Ding, das keiner voll aussinnt**" [6: 252], "**Daß alles gleitet und vorüberrinnt**" [6: 252]. Поет володіє магичним хистом оживляти те, що він поетизує. Вірш "**Manche freilich ...**" руйнує часові відмінності та просторові межі як сон, "**Manche freilich müssen drunten sterben**" [6: 253], "**Und mein Teil ist mehr als dieses Lebens**" [6: 253]. Вживання метонімії сприяє художній виразності поетичного мовлення поета. Цей троп, у взаємодії із іншими засобами здатний створювати картини та образи.

Образні переносні вирази характерні для лірики Е. М. Рільке "**Zwar manche sind an Wagen angespannt**" [6: 255], "**doch alle haben Mut in ihren Mienen**", "**Ein Rot, ein Grün, ein Grau vorbeigesendet**" [6: 255], "**welche dem einzelnen Herzen mühsam bevorsteht**" [6: 257], "**Jene, du neidest sie fast, Verlassenen, die du so viel lebender fandst als die Gestillten**" [6: 257]. Поет намагався відобразити за допомогою метонімії життя кожної душі – повну переживань, незрозумілих, неспокійних настроїв, тонких почуттів, швидкоплинних вражень. Поет-символіст був новатором поетичного вірша, наповнював його новими, яскравими виражальними образами.

Висновки. В статті ми розглянули своєрідність лексико-стилістичних засобів поетичного мовлення німецьких поетів-символістів. Проаналізувавши окремі вірші німецьких поетів-символістів Стефана Георга, Гуго фон Гофмансталя та Еріх Марії Рільке ми дійшли наступних висновків: характерними засобами поетичного мовлення поетів-символістів найбільш частотними є метафора, метонімія, порівняння та епітет. Лірика поетів-символістів насичена даними лексико-стилістичними засобами. Для поетичного мовлення німецьких поетів-символістів важливі всі ці засоби; тільки у сукупності вони сприяють чіткому розумінню змісту ліричного тексту. Важливою ознакою поетичного мовлення поетів-символістів є використання образних символів. Така своєрідна традиція відобразилась і в особливостях вживання лексико-стилістичних засобів.

Перспективи подальшого дослідження проблеми. Безумовно, лексико-стилістичні засоби поетичного мовлення поетів-символістів не обмежуються описаними лексичними засобами. В подальшому ми розглянемо синтаксичні засоби поетичного мовлення. Увесь цей комплекс проблем, поряд з іншими лексико-стилістичними та синтаксично-стилістичними засобами поетичного мовлення, є завданням для наших подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Адах Н. А. Авторські лексичні новотвори в поезії Василя Барки : семантика, функції, прагматика : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01 / Адах Наталія Арсенівна. – Рівне, 2008. – 253 с.
2. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : [учебн. для вузов, 4-е изд., испр. и доп.] / Ирина Владимировна Арнольд. – М. : Флинта : Наука, 2002. – 384 с.
3. Ефимов А. И. Стилистика художественной речи / Александр Иванович Ефимов. – М. : Изд-во Московского университета, 1957. – 448 с.
4. Теория метафоры : [сборник / пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой; общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной]. – М. : Прогресс, 1990. – 512 с.
5. Стилистика української мови / [Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М.] : за ред. Л. І. Мацько. – [2-ге вид.]. – К. : Вища школа, 2006. – 462 с.
6. Deutsche Gedichte. Eine Anthologie. Herausgegeben von Dietrich Bode. Philipp Reclam jun. Stuttgart. – 1984. – 254 S.
7. Рильке Р. М. Лирика : [сборник] / Райнер Мария Рильке. – М. : Прогресс, 1981. – 517 с.
8. Hofmannsthal H. von. Reden und Aufsätze III. Aufzeichnungen / Hugo von Hofmannsthal. – Frankfurt a. Main, 1986. – 340 S.
9. Riesel E. Deutsche Stilistik / E. Riesel, E. Schendels. – М. : Verlag Hochschule, 1975. – 317 S.
10. Голуб И. Б. Стилистика русского языка / Ирина Борисовна Голуб. – М. : Рольф ; Айрис-пресс, 1997. – 448 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Adakh N. A. Avtors'ki leksychni novotvory v poezii Vasilya Barki : semantika, funktsii, pragmatyka [Author Lexical Neoplasms in the Poetry of Vasyly Barka : Semantics, Functions, Pragmatics] : dis. ... kandidata filol. nauk : 10.02.01 / Adakh Natalya Arsenivna. – Rivne, 2008. – 253 s.
2. Arnol'd I. V. Stilistika. Sovremennyy anglijskiy yazy'k [Stylistics. Modern English] : [uchebn. dlya vuzov, 4-e izd., ispr. i dop.] / Irina Vladimirovna Arnol'd. – M. : Flinta : Nauka, 2002. – 384 s.
3. Efimov A. I. Stilistika khudozhestvennoy rechi [Stylistic of Art Speech] / Aleksandr Ivanovitch Efimov. – M. : Izd-vo Moskovskogo universiteta, 1957. – 448 s.
4. Teoriya metafory [The Theory of Metaphor] : [sbornik / per. s ang., fr., nem., isp., pol'sk. yaz. / vstup. st. i sost. N. D. Arutyunovoj; obshh. red. N. D. Arutyunovoj i M. A. Zhurinskoj]. – M. : Progress, 1990. – 512 s.
5. Stilistika ukrains'koi movy [Stylistic of the Ukrainian Language] / [Matsko L. I., Sidorenko O. M., Matsko O. M.] : za red. L. I. Mac'ko. – [2-ge vid.]. – K. : Vishha shkola, 2006. – 462 s.
6. Deutsche Gedichte. Eine Anthologie. Herausgegeben von Dietrich Bode. Philipp Reclam jun. Stuttgart. – 1984. – 254 S.
7. Ril'ke R. M. Lirika [Lyrics] : [sbornik] / Rainer Maria Ril'ke. – M. : Progress, 1981. – 517 s.
8. Hofmannsthal H. von. Reden und Aufsätze III. Aufzeichnungen / Hugo von Hofmannsthal. – Frankfurt a. Main, 1986. – 340 S.
9. Riesel E. Deutsche Stilistik / E. Riesel, E. Schendels. – M. : Verlag Hochschule, 1975. – 317 S.
10. Golub I. B. Stilistika russkogo yazy'ka [Stylistic of the Russian Language] / Irina Borisovna Golub. – M. : Rol'f, Ajris-press, 1997. – 448 s.

Ходаковская Н. Г. Лексико-стилистические средства поэтической речи немецких поэтов-символистов.

Статья посвящена анализу лексико-стилистических средств и их роли в поэтической речи немецких поэтов-символистов: Стефана Георге, Гуго фон Гофманстали и Райнера Марии Рильке. Определены и охарактеризованы основные лексические средства с точки зрения стилистики. Рассматриваются лексико-стилистические средства поэтической речи, такие как метафора, метонимия, сравнение и эпитет.

Ключевые слова: лексико-стилистические средства, метафора, метонимия, сравнение, эпитет, поэтическая речь.

Khodakovska N. G. Lexical-Stylistic Means Poetic Speech German Symbolist Poet.

Due to the increased interest of the study of the functioning of linguistic resources in different areas of speech lexical units are studied in terms of their stylistic significance. The purpose of the study is to analyse the lexical-stylistic means of the poetic language German Symbolist poets. Achieving this involves solving the following tasks: to identify lexical and stylistic means in German poetry Symbolist poets Stefan George, Hugo von Hofmannsthal and E. M. Rilke; interpretation of poetry in terms of stylistic significance. To lexical and stylistic means in our study belong metaphor, metonymy, comparison and epithet. Research material is Stefan George poem "Mein Garten ...", "Der Herr der Insel", "Komm in den Totgesagten Park ...", "Der Mensch und der Drud"; Hugo von Hofmannsthal "Die Ballade des Äußereren Lebens", "Vorfrühling", "Reiselied", "Über Vergänglichkeit", "Mache freilich ...", E. M. Rilke "Das Portal", "Der Dichter", "Blaue Hortensie", "Die Sonette an Orpheus", "Römische Fontäne", "Das Karussell", "Archaischer Torso Apollos", "Duineser Elegien". After analyzing the poems of German Symbolist poets Stefan George, Hugo von Hofmannsthal and Erich Maria Rilke we reached the following conclusions: the most frequent typical means of poetic speech of Symbolist poets are metaphor, metonymy, comparison and epithet. The data of Symbolist poet's lyrics rich lexical and stylistic means. For poetic speech of German Symbolist poets are important these facilities; but collectively they contribute to a clear understanding of the lyrical content of the text. An important feature of poetic speech of Symbolist poets is the use of visual symbols. This kind of tradition is reflected in the features and use of lexical and stylistic tools.

Key words: lexical-stylistic means, metaphor, metonymy, comparison, epithet, poetic speech.